

अर्थशास्त्र (G-3)

(भारतीय आर्थिक विकास - २)

T. Y. B. A. (Sem. - VI)

• प्रा. डॉ. राजेंद्र अ. रसाळ

Choice Based Credit System (CBCS)

As Per
New
Syllabus
2021

SUCCESS PUBLICATIONS

सावित्रीबाई पुळे पुणे विद्यापीठाच्या जून २०२१ पासून सुरू झालेल्या टी. वाय. बी. ए. (सत्र - ६)
च्या अर्थशास्त्र (भारतीय आर्थिक विकास -२) (सामान्य पेपर ३) आणि महाराष्ट्रातील इतर
विद्यापीठांच्या या विषयाशी संबंधित अभ्यासक्रमासाठी उपयुक्त पुस्तक

अर्थशास्त्र (G-3)

(भारतीय आर्थिक विकास - २)

टी.वाय.बी.ए. (सत्र - ६)

प्रा. डॉ. राजेंद्र अ. रसाळ

अर्थशास्त्र विभाग प्रमुख

सी.एस.एम. आर्ट्स अँड कॉमर्स कॉलेज,

चाकण, जि. पुणे.

२०२२

किंमत रु. ८५/-

SUCCESS PUBLICATIONS

प्रकाशक :
डॉ. राजेश पाटणे
सक्सेस पब्लिकेशन्स
राधाकृष्ण अपार्टमेंट, ५३५ शनिवार पेठ,
आप्पा बळवंत चौक, प्रभात टॉकिज समोर, पुणे ४११ ०३०
फोन नं : ०२०-२४४३४६६२
मोबा. - ९३२५३१५४६४

© लेखक/प्रकाशक

मुद्रक :
सक्सेस पब्लिकेशन्स
स. न. ३०/२७, लक्ष्मी इंडस्ट्रियल इस्टेट
प्रभात न्यूज पेपर जवळ, धायरी, पुणे : ४११ ०४१

आवृत्ती
जानेवारी २०२२

संपादक
श्री. वाल्मिक गायकवाड

अक्षरजुळणी :
कु. वर्षा लोखंडे

मुखपृष्ठ :
कु. वर्षा लोखंडे

ISBN NO. - 978-93-93220-59-2

No part of this book may be reproduced or copied in any form or by any means [graphic, electronic or mechanical, including photocopying, recording, taping, or information retrieval systems] or reproduced on any disc, tape, perforated media or other information storage device, etc., without the written permission of the publishers.

Every effort has been made to avoid errors or omissions in this book. In spite of this errors may creep in. Any mistake, error or discrepancy noted may be brought to our Notice which shall be taken care of in the next edition. It is Notified that publisher shall not be responsible for any damage or loss of action to anyone of any kind in any manner, therefrom. It is suggested to all the readers, always refer original references wherever necessary.

❖ अनुक्रमणिका ❖

१.	<p>आर्थिक नियोजन</p> <p>१.१ आर्थिक नियोजन : अर्थ, व्याख्या आणि वैशिष्ट्ये</p> <p>१.२ आर्थिक नियोजनाची गरज</p> <p>१.३ भारतातील आर्थिक नियोजनाची उद्दिष्टे</p>	१.१ ते १.१९
२.	<p>नॅशनल इन्स्टिट्यूशन फॉर ट्रान्सफॉर्मिंग इंडिया आयोग - निती आयोग</p> <p>२.१ निती आयोग - उद्दिष्टे आणि रचना</p> <p>२.२ निती आयोगाची भूमिका</p> <p>२.३ नियोजन आयोग आणि निती आयोग यातील फरक</p>	२.१ ते २.०९
३.	<p>शाश्वत विकास</p> <p>३.१ शाश्वत विकास : अर्थ आणि महत्त्व</p> <p>३.२ १७ शाश्वत विकास ध्येये</p> <p>३.३ शाश्वत विकासासाठी उपाय</p> <p>३.४ भारतातील शाश्वत विकास ध्येयाची सध्याची परिस्थिती</p>	३.१ ते ३.२१
४.	<p>पर्यावरण आणि आर्थिक विकास</p> <p>४.१ पर्यावरण आणि आर्थिक विकास यातील संबंध</p> <p>४.२ पर्यावरण आणि शाश्वत विकास</p> <p>४.३ भारतातील पर्यावरण धोरणे</p> <p style="padding-left: 20px;">४.३.१ राष्ट्रीय संवर्धन व्यूहरचना (१९९२) - ठळक मुद्दे</p> <p style="padding-left: 20px;">४.३.२ राष्ट्रीय पर्यावरण धोरण (२००६) - ठळक मुद्दे</p> <p>४.४ ग्लोबल वार्मिंग</p>	४.१ ते ४.१६
	<p>संदर्भ सूची</p>	४.१७ ते ४.१८

अर्थशास्त्र (S-3) (आंतरराष्ट्रीय अर्थशास्त्र - २)

T. Y. B. A. (Sem. - VI)

• प्रा. डॉ. राजेंद्र अ. रसाळ

Choice Based Credit System (CBCS)

As Per
New
Syllabus
2021

SUCCESS PUBLICATIONS

सावित्रीबाई फुले पुणे विद्यापीठाच्या जून २०२१ पासून सुरू झालेल्या टी. वाय. बी. ए. (सत्र - ६) च्या अर्थशास्त्र (स्पेशल पेपर ३) (आंतरराष्ट्रीय अर्थशास्त्र-२) आणि महाराष्ट्रातील इतर विद्यापीठांच्या आंतरराष्ट्रीय अर्थशास्त्राशी संबंधित अभ्यासक्रमासाठी उपयुक्त पुस्तक

अर्थशास्त्र (S-3)

(आंतरराष्ट्रीय अर्थशास्त्र - २)

टी.वाय.बी.ए. (सत्र - ६)

प्रा. डॉ. राजेंद्र अ. रसाळ

अर्थशास्त्र विभाग प्रमुख

सी.एस.एम. आर्ट्स अँड कॉमर्स कॉलेज,
चाकण, जि. पुणे.

२०२२

किंमत रु. १०५/-

SUCCESS PUBLICATIONS

प्रकाशक :
डॉ. राजेश पाटणे
सक्सेस पब्लिकेशन्स
राधाकृष्ण अपार्टमेंट, ५३५ शनिवार पेठ,
आप्पा बळवंत चौक, प्रभात टॉकिज समोर, पुणे ४११ ०३०
फोन नं : ०२०-२४४३४६६२
मोबा. - ९३२५३१५४६४

© लेखक/प्रकाशक

मुद्रक :
सक्सेस पब्लिकेशन्स
स. न. ३०/२७, लक्ष्मी इंडस्ट्रियल इस्टेट
प्रभात न्यूज पेपर जवळ, धायरी, पुणे : ४११ ०४१

आवृत्ती
जानेवारी २०२२

संपादक
श्री. वाल्मिक गायकवाड

अक्षरजुळणी :
कु. वर्षा लोखंडे

मुखपृष्ठ :
कु. वर्षा लोखंडे

ISBN NO. - 978-93-93220-60-8

No part of this book may be reproduced or copied in any form or by any means [graphic, electronic or mechanical, including photocopying, recording, taping, or information retrieval systems] or reproduced on any disc, tape, perforated media or other information storage device, etc., without the written permission of the publishers.

Every effort has been made to avoid errors or omissions in this book. In spite of this errors may creep in. Any mistake, error or discrepancy noted may be brought to our Notice which shall be taken care of in the next edition. It is Notified that publisher shall not be responsible for any damage or loss of action to anyone of any kind in any manner, therefrom. It is suggested to all the readers, always refer original references wherever necessary.

❖ अनुक्रमणिका ❖

क्र.	मुद्दे	पेज नं
१	भारताचा परकीय व्यापार आणि धोरण १.१ आर्थिक विकासात परकीय व्यापाराची भूमिका १.२ भारताचा परकीय व्यापार - २००० पासूनची वृद्धी, रचना आणि दिशा १.३ खुला व्यापार विरुद्ध संरक्षण : बाजूने आणि विरोधी युक्तिवाद १.४ २०१५ पासूनच्या भारताच्या परकीय व्यापार धोरणाची ठळक वैशिष्ट्ये १.५ निर्यात प्रोत्साहनाच्या बाबतीत विशेष आर्थिक क्षेत्राच्या धोरणाचे मूल्यमापन	१.१ ते १.२७
२	परकीय भांडवल २.१ आर्थिक विकासातील परकीय भांडवलाची भूमिका २.२ परकीय गुंतवणूकीचे प्रकार २.३ १९९१ पासूनचे भारतातील परकीय गुंतवणूक धोरण २.४ परकीय भांडवलाच्या समस्या	२.१ ते २.१८
३	परकीय विनिमय ३.१ विनिमय दर : संकल्पना; स्थिर आणि लवचिक विनिमय दर - गुण आणि दोष ३.२ परकीय विनिमय बाजार : अर्थ, रचना आणि कार्ये ३.३ रूपयाची परिवर्तनीयता ३.४ परकीय विनिमय व्यवस्थापन कायदा, १९९९, प्रमुख तरतुदी	३.१ ते ३.१८
४	प्रादेशिक आणि आंतरराष्ट्रीय सहकार्य : स्वरूप आणि कार्ये ४.१ दक्षिण आशियाई विभागीय सहकार्य संघटना (सार्क) : स्वरूप आणि कार्ये ४.२ ब्रिक्स-ब्राझील रशिया भारत चीन आणि दक्षिण आफ्रिका : स्वरूप आणि कार्ये ४.३ युरोपिय राष्ट्र आर्थिक संघ : स्वरूप आणि कार्ये ४.४ जागतिक व्यापार संघटना : स्वरूप आणि कार्ये	४.१ ते ४.११
	संदर्भ सूची	४.१२ ते ४.१२

अर्थशास्त्र (S-4) (सार्वजनिक आयव्यय-२)

T. Y. B. A. (Sem. - VI)

• प्रा. डॉ. राजेंद्र अ. रसाळ

Choice Based Credit System (CBCS)

As Per
New
Syllabus
2021

SUCCESS PUBLICATIONS

सावित्रीबाई फुले पुणे विद्यापीठाच्या जून २०२१ पासून सुरू झालेल्या टी. वाय. बी. ए. (सत्र - ६) च्या अर्थशास्त्र स्पेशल पेपर ४ (सार्वजनिक आयव्यय-२) आणि महाराष्ट्रातील इतर विद्यापीठांच्या आंतरराष्ट्रीय अर्थशास्त्राशी संबंधित अभ्यासक्रमासाठी उपयुक्त पुस्तक

अर्थशास्त्र (S-4) (सार्वजनिक आयव्यय - २)

टी.वाय.बी.ए. (सत्र - ६)

प्रा. डॉ. राजेंद्र अ. रसाळ

अर्थशास्त्र विभाग प्रमुख

सी.एस.एम. आर्ट्स अँड कॉमर्स कॉलेज,
चाकण, जि. पुणे.

२०२२

किंमत रु. ९०/-

SUCCESS PUBLICATIONS

प्रकाशक :
डॉ. राजेश पाटणे
सक्सेस पब्लिकेशन्स
राधाकृष्ण अपार्टमेंट, ५३५ शनिवार पेठ,
आप्पा बळवंत चौक, प्रभात टॉकिज समोर, पुणे ४११ ०३०
फोन नं : ०२०-२४४३४६६२
मोबा. - ९३२५३९५४६४

© लेखक/प्रकाशक

मुद्रक :
सक्सेस पब्लिकेशन्स
स. न. ३०/२७, लक्ष्मी इंडस्ट्रियल इस्टेट
प्रभात न्यूज पेपर जवळ, धायरी, पुणे : ४११ ०४१

आवृत्ती
जानेवारी २०२२

संपादक
श्री. वाल्मिक गायकवाड

अक्षरजुळणी :
कु. वर्षा लोखंडे

मुखपृष्ठ :
कु. वर्षा लोखंडे

ISBN NO. - 978-93-93220-65-3

No part of this book may be reproduced or copied in any form or by any means [graphic, electronic or mechanical, including photocopying, recording, taping, or information retrieval systems] or reproduced on any disc, tape, perforated media or other information storage device, etc., without the written permission of the publishers.

Every effort has been made to avoid errors or omissions in this book. In spite of this errors may creep in. Any mistake, error or discrepancy noted may be brought to our Notice which shall be taken care of in the next edition. It is Notified that publisher shall not be responsible for any damage or loss of action to anyone of any kind in any manner, therefrom. It is suggested to all the readers, always refer original references wherever necessary.

❖ अनुक्रमणिका ❖

क्र.	मुद्दे	पेज नं
१	राजकोषीय धोरण १.१ राजकोषीय धोरण : अर्थ, साधने आणि उद्दिष्टे १.२ विकसनशील देशातील राजकोषीय धोरण १.३ राजकोषीय धोरणाच्या मर्यादा १.४ २०११ पासूनच्या भारतातील राजकोषीय धोरणाचा आढावा	१.१ ते १.१३
२	अर्थसंकल्प २.१ अर्थसंकल्प : अर्थ, स्वरूप आणि उद्दिष्टे २.२ अर्थसंकल्पाचे वर्गीकरण २.३ भारतीय केंद्रीय अर्थसंकल्पाची तयारी २.४ लिंगभाव अर्थसंकल्प : अर्थ आणि महत्त्व	२.१ ते २.१५
३	तुटीचा अर्थभरणा ३.१ तुटीचा अर्थभरणा : अर्थ आणि उद्दिष्टे ३.२ विकसनशील देशातील तुटीच्या अर्थभरण्याची भूमिका ३.३ भारताच्या तुटीच्या अर्थभरण्यातील २०११ पासूनच्या प्रवृत्ती ३.४ तुटीच्या अर्थभरण्याचे परिणाम	३.१ ते ३.११
४	केंद्र-राज्य वित्तीय संबंध ४.१ केंद्र-राज्य वित्तीय संबंध : घटनात्मक तरतुदी ४.२ केंद्र-राज्य वित्तीय संबंधातील संघर्ष ४.३ वित्त आयोगाची भूमिका ४.४ पंधराव्या वित्त आयोगाच्या शिफारसी	४.१ ते ४.१४
	परिशिष्ट	४.१५ ते ४.२६
	संदर्भ सूची	४.२७ ते ४.२७

भारतीय आणि जागतिक आर्थिक विकास

T. Y. B. Com. (Sem. - VI)

● प्रा. डॉ. राजेंद्र अ. रसाळ

Choice Based Credit System (CBCS)

As Per
New
Syllabus
2021

SUCCESS PUBLICATIONS

सावित्रीबाई फुले पुणे विद्यापीठाच्या जून २०२१ पासून सुरू झालेल्या टी. वाय. बी. कॉम. च्या भारतीय आणि जागतिक आर्थिक विकास आणि महाराष्ट्रातील इतर विद्यापीठांच्या या विषयाशी संबंधित अभ्यासक्रमासाठी उपयुक्त पुस्तक

भारतीय आणि जागतिक आर्थिक विकास

Course Code: 363 - Total Credits: 03.

टी.वाय.बी.कॉम. (सत्र - ६)

प्रा. डॉ. राजेंद्र अ. रसाळ

अर्थशास्त्र विभाग प्रमुख

सी.एस.एम. आर्ट्स अँड कॉमर्स कॉलेज,

चाकण, जि. पुणे.

२०२२

किंमत रु. ९५/-

SUCCESS PUBLICATIONS

प्रकाशक :

डॉ. राजेश पाटणे

सक्सेस पब्लिकेशन्स

राधाकृष्ण अपार्टमेंट, ५३५ शनिवार पेठ,

आप्पा बळवंत चौक, प्रभात टॉकिज समोर, पुणे ४११ ०३०

फोन नं : ०२०-२४४३४६६२

मोबा. - ९३२५३१५४६४

© लेखक/प्रकाशक

मुद्रक :

सक्सेस पब्लिकेशन्स

स. न. ३०/२७, लक्ष्मी इंडस्ट्रियल इस्टेट

प्रभात न्यूज पेपर जवळ, धायरी, पुणे : ४११ ०४१

मोबा. ९०२८२११७५१

आवृत्ती

जानेवारी २०२२

संपादक

श्री. वाल्मिक गायकवाड

अक्षरजुळणी :

कु. वर्षा लोखंडे

मुखपृष्ठ :

कु. वर्षा लोखंडे

ISBN NO. - 978-93-5158-316-5

No part of this book may be reproduced or copied in any form or by any means [graphic, electronic or mechanical, including photocopying, recording, taping, or information retrieval systems] or reproduced on any disc, tape, perforated media or other information storage device, etc., without the written permission of the publishers.

Every effort has been made to avoid errors or omissions in this book. In spite of this errors may creep in. Any mistake, error or discrepancy noted may be brought to our Notice which shall be taken care of in the next edition. It is Notified that publisher shall not be responsible for any damage or loss of action to anyone of any kind in any manner, therefrom. It is suggested to all the readers, always refer original references wherever necessary.

❖ अनुक्रमणिका ❖

१.	<p>मानवी साधनसामग्री (संसाधने) आणि आर्थिक विकास</p> <p>१.१ आर्थिक विकासात मानवी साधनसामग्रीची भूमिका</p> <p>१.२ मानव विकास निर्देशांक आणि भारत</p> <p>१.३ जीवनाची गुणवत्ता निर्देशांकांच्या विविध संकल्पना आणि भारताची स्थिती</p> <p>१.३.१ लिंगभाव विकास निर्देशांक</p> <p>१.३.२ लिंगभाव असमानता निर्देशांक</p> <p>१.३.३ मानव दारिद्र्य निर्देशांक</p> <p>१.३.४ जागतिक भूक निर्देशांक</p>	१.१ ते १.१८
२.	<p>परकीय भांडवल आणि आर्थिक विकास</p> <p>२.१ आर्थिक विकासात परकीय भांडवलाची भूमिका</p> <p>२.२ परकीय भांडवलाचे प्रकार</p> <p>२.३ २००१ पासूनची भारतातील परकीय गुंतवणूक</p> <p>२.४ परकीय भांडवलाच्या मर्यादा</p>	२.१ ते २.१८
३.	<p>भारताचा परकीय (विदेशी) व्यापार आणि व्यवहारतोल</p> <p>३.१ भारतातील आर्थिक विकासात परकीय व्यापाराची भूमिका</p> <p>३.२ २००१ पासूनचा भारताचा परकीय व्यापार</p> <p>३.३ भारताचे अलीकडील परकीय व्यापार धोरण (निर्यात-आयात)</p> <p>३.४ व्यवहारतोलाचा अर्थ आणि घटक</p> <p>३.५ २००१ पासूनचा भारताचा व्यवहारतोल</p> <p>३.६ प्रतिकूल व्यवहारतोलाची कारणे</p> <p>३.७ भारतीय रुपयाची परिवर्तनीयता - चालू आणि भांडवली खाते</p>	३.१ ते ३.१८
४.	<p>आंतरराष्ट्रीय वित्तीय संस्था आणि प्रादेशिक आर्थिक सहकार्य</p> <p>४.१ आंतरराष्ट्रीय पुनर्रचना आणि विकास बँक (जागतिक बँक) - उद्दिष्टे आणि कार्ये</p> <p>४.२ आंतरराष्ट्रीय नाणेनिधी - संघटन आणि कार्ये</p> <p>४.३ जागतिक व्यापार संघटना - परिचय आणि कार्ये</p> <p>४.४ दक्षिण आशियाई क्षेत्रीय संघटना सहकार्य (सार्क) - परिचय आणि कार्ये</p> <p>४.५ ब्रिक्स : परिचय आणि कार्ये</p>	४.१ ते ४.१५
	संदर्भ सूची	४.१६ ते ४.१६